

ВИЯВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сутність економічної безпеки та проведено аналіз показників, які виявляють загрози для економічної безпеки України.

В статье рассмотрена сущность экономической безопасности и проведен анализ показателей, которые указывают на угрозы для экономической безопасности Украины.

The essence of economic security and the analysis of indexes that specify on threats for economic security of Ukraine are considered in the article.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, соціально-економічні загрози.

Економічна безпека будь-якої країни залежить від впливу багатьох факторів, кількість яких збільшується з часом. Саме економічна безпека є важливою для гармонійного існування суспільства, як і воєнна безпека держави. Актуальність даної теми породжена нестабільністю економічної та політичної ситуації в Україні, що призводить до зниження рівня економічної безпеки, що в свою чергу сповільнює розвиток самої держави та ускладнює її конкурентоспроможність на світовому ринку.

Важливі дослідження у контексті даної проблеми здійснювали такі відомі вчені, як Г.Задорожний, М.Єрмошенко [2], В.Мунтіян [3], В.Сингачов, Г.Ситник та Г.Пастернак-Таранушенко [6]. Водночас, показники, які визначають стан економічної безпеки країни, змінюються щомісяця, тому лише систематичне дослідження цієї проблеми дасть змогу виявити нові загрози чи потенціал, що посприятиме покращенню економічної ситуації в країні.

Мета статті – дослідження стану економічної безпеки України шляхом виявлення факторів, які є безпосередньою загрозою для економічної безпеки України. Відповідно до поставленої мети сформулювались такі завдання: розглянути теоретичні основи поняття економічної безпеки, визначити показники, що характеризують її, на основі чого виявити реальні загрози економічній безпеці України та запропонувати шляхи розв'язання даної проблеми.

Економічна безпека – це складна багатофакторна категорія, яка дозволяє зберігати стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення для задоволення потреб громадян, суспільства і держави на якомусь визначеному рівні. Об'єктами економічної безпеки виступають як економічна система загалом, так і її різні складові: природні багатства, виробничі й невиробничі фонди, нерухомість, фінансові ресурси, господарські структури, сім'я, окрема особистість тощо.

Суб'єктами економічної безпеки виступають держава та її інститути (міністерства, відомства, податкові й митні органи, біржі, фонди і страхові компанії), а також підприємства, установи й організації як державного, так і приватного сектора економіки [6, с.25].

У широкому розумінні економічна безпека – це такий стан країни, коли забезпечується захищеність її економічних інтересів. Тобто зміст економічної

безпеки – це інтереси виробництва, бізнесу, торгівлі, фінансової та іншої господарської діяльності. Стосовно внутрішнього стану вихідним економічним інтересом нації є економічна стабільність, що проявляється у виробничому зростанні, підвищенні національного доходу, ефективній фінансовій системі тощо. Зовнішні інтереси щодо безпеки країни полягають у виключенні економічної експансії з боку інших держав і забезпеченні незалежності у міжнародних відносинах.

Система економічної безпеки забезпечує країні:

- можливість самостійно, без якого-небудь значущого зовнішнього впливу визначати і проводити внутрішню політику в економічній та інших сферах;
- здатність активно впливати на процеси у світі, що стосуються національних інтересів країни;
- соціальний міф і суспільну злагоду, запобігання масштабним внутрішнім конфліктам, здатним призвести до зміни демократичного політичного ладу [3, с.87].

Економічну безпеку необхідно розглядати як взаємозалежну систему її різних рівнів: міжнародного, національного, рівня окремо узятій господарської структури, особистості.

Критерій економічної безпеки – це оцінка стану економіки з погляду найважливіших процесів, що відображають сутність економічної безпеки. Критерій – ознака, на підставі якої виробляється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки. З огляду на це, критеріальна оцінка безпеки містить у собі оцінки:

- ресурсного потенціалу та можливостей його розвитку;
- рівня ефективності використання ресурсів, капіталу і праці та його відповідності рівневі в розвинутих країнах, а також рівневі, за якого загрози внутрішнього і зовнішнього характеру зводяться до мінімуму; конкурентоспроможності економіки;
- цілісності території та економічного простору;
- суверенітету, незалежності й можливості протистояння зовнішнім загрозам;
- соціальної стабільності й умов запобігання і вирішення соціальних конфліктів.

Сутність економічної безпеки реалізується також у системі показників – індикаторів економічної безпеки. Розрізняють: економічні, соціальні, фінансові індикатори. Серед них: рівень, якість і тривалість життя; темпи інфляції; обсяг грошової маси; рівень безробіття; рівень депопуляції; валовий внутрішній продукт (ВВП); економічне зростання; дефіцит бюджету; державний борг; інтегрованість у світову економіку; сальдо експорту-імпорту; енергетична залежність; розмір золотовалютних резервів; обсяг тіньової економіки [1, с.94].

Для економічної безпеки важливе значення мають не стільки самі показники, скільки їхні граничні значення. Граничні значення – це граничні величини, недотримання яких перешкоджає нормальному ходові розвитку різних елементів відтворення, призводить до формування негативних, руйнівних тенденцій у сфері економічної безпеки. Важливо підкреслити, що найвищий рівень безпеки

досягається за умови, що весь комплекс показників перебуває в певних допустимих межах і має свої граничні значення.

Загрози економічній безпеці можна класифікувати за такими параметрами:

1. За місцем виникнення: внутрішні; зовнішні.
2. За ступенем небезпеки: особливо небезпечні; небезпечні.
3. За можливістю здійснення: реальні; потенційні.
4. За масштабами здійснення: загальнонаціональні; локальні; індивідуальні.
5. За тривалістю дії: тимчасові; постійні.
6. За сферою спрямування: виробничі; фінансові; експортно-імпорتنі; технологічні; інституційні; військово-економічні; соціально-економічні; демографо-економічні; еколого-економічні та ін.
7. За ставленням до них: об'єктивні; суб'єктивні.
8. За характером спрямування: прямі; непрямі [6, с.55].

Далі слід дослідити показники економічного становища України, які можуть показати рівень економічної безпеки України.

Тривалість життя в Україні, за даними CIA World Factbook 2012, склала 68,74 роки, за цим показником наша країна посідає 154 місце з 222 можливих. Індекс інфляції України на березень 2013 року склав 100%. Характеризуючи рівень інфляції з 2001 року, підсумковий індекс інфляції становив 288,4%. На початок 2013 року обсяг ВВП на душу населення склав 2964,7 дол. США. Тоді як обсяг ВВП на душу населення, за підсумками 2012 року, – 3870,4 USD. За даними міністерства фінансів на 01.04.2013 року державний борг України склав 538852,2 млн. грн. а золотовалютний резерв країни на цю ж дату, за даними МВФ, – 24728,6 млн. дол. США (на 01.01.2011 року цей показник склав 34576,0 млн. дол. США). Бюджетний дефіцит на 01.02.2013 становив 2334,0 млн. грн.. Щодо сальдо експорту та імпорту, то 2012 рік характеризувався такими показниками: номінальний ВВП – 1408889 млн. грн., експорт товарів та послуг – 717347 млн. грн., (50,9% від ВВП), імпорт склав -835394 млн.грн. (-59,3%), сальдо має від'ємне значення -118047млн.грн. (-8,4%) [5]. В Україні в січні 2013 р. рівень безробіття виріс на 0,2 п.п. – до 2%, про це повідомляє Державна служба статистики (Держстат).

За даними Держстату, на 1 лютого 2012 р. в Державній службі зайнятості було зареєстровано 564,5 тис. безробітних (506,8 тис. в грудні і 441,3 тис. у листопаді 2012 р.) [4].

Аналізуючи показники, можна визначити фактори, які загрожують економічній безпеці України, а саме:

- зниження тривалості життя як наслідок скорочення чисельності населення України, старіння нації;

- темпи інфляції є значними, також існує прихована інфляція, яка має вплив на економіку країни, низька стійкість грошової одиниці, здешевлення відносно світових валют;

- державні позики все більше заводять економіку держави в боргову кабалу, співпраця з МВФ частково припинилась через невиконання Україною умов, які поклав перед нею МВФ, втрата довіри від МВФ може підірвати довіру інших

іноземних партнерів;

– низький рівень ВВП породжує дефіцит державного бюджету, не відбуваються своєчасні виплати працівникам бюджетної сфери, тим самим підривається довіра громадян до існуючого уряду;

– золотовалютний резерв країни зменшується через нестійкість гривні як грошової одиниці держави, країна більше сплачує за імпортовані товари, більша частини валюти, які знаходиться у власності населення, не бере участі у грошовому кругообігу, це показує недовіру населення;

– від'ємне торгівельне сальдо залишається однією з головних проблем економіки України;

– безробіття, незначна підтримка з боку держави соціально незабезпечених категорій населення – все це є факторами, які складають небезпеку для внутрішньої ситуації в країні.

Щодо інших явищ, які негативно впливають на безпеку економіки України, то тут слід виділити такі: відтік кваліфікованої робочої сили за кордон, внаслідок чого держава не має повернень від вкладених інвестицій у вигляді державного замовлення у вузах, приватизація державного сектору підприємств негативного впливає на формування бюджету, оскільки надходження у вигляді податків є меншими за розмірами, ніж прибуток підприємств, проблемою залишається експорт напівготової продукції у вигляді сировини, від чого Україна також недоотримує сповна, ніж якби мала змогу отримувати прибуток від продажу готової продукції, цим самим України втрачає природні ресурси, які найчастіше є невідновлюваними.

Отже, підсумовуючи результати аналізу стану України, можна зробити висновок, що існує багато загроз для безпеки України. Шляхами вирішення є проведення реформ у всіх сферах економічного та соціального життя країни, оскільки перебудову та поштовх для розвитку слід давати знизу або від малого. Головним завданням влади є підвищення рівня довіри населення до її дій, розробка плану заходів щодо зменшення державного боргу, залучення інвестицій, які можуть збільшити обсяги ВВП, підняття конкурентоспроможності національного виробника на внутрішньому ринку щодо імпортованих субститутів, перегляд та вдосконалення законодавчої бази як основного бар'єра для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Дахнова О.Є. Соціальні аспекти економічної безпеки України // Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси / – Вип. 3.—К.: 2012. – С. 246-252.
2. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309с.
3. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. – К.: Вид-во КВІЦ, 1999. – 462с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
6. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення: Підручник для державних службовців, науковців, студентів і аспірантів вищих навчальних закладів економічного профілю / За ред. професора Богдана Кравченка. – К.: «Кондор», 2002. –302 с.